

O DISKRIMINACIJI MORAMO (SPRE)GOVORITI

POGOVOR Z MIHO LOBNIKOM, ZAGOVORNIKOM
NAČELA ENAKOSTI

SAŠKA TERSEGLAV

Združenje zdravstvenih zavodov Slovenije
Fotografije: Črt Kaker

»O diskriminaciji moramo (spre)govoriti in se nanjo premišljeno odzvati. V Sloveniji diskriminacijo sistematično obravnavamo šele zadnjih nekaj let. Zato je pogosto ne zaznamo in ne prepoznamo,« oceni stanje na področju prepoznavanja in preprečevanja diskriminacije pri nas Miha Lobnik, zagovornik načela enakosti. Konec oktobra praznuje organ Zagovornik načela enakosti tretji rojstni dan. Zelo simbolično je državni zbor Lobnika imenoval 25. oktobra, na dan suverenosti Slovenije. Država se je z ustanovitvijo Zagovornika načela enakosti leta 2016 izognila kazni, s katero ji je zagrozila Evropska komisija, državljanji pa smo tako dobili organ, ki osvešča, izobrazuje in nudi pomoč žrtvam diskriminacije.

Ljudje v pogovoru kakšno ravnanje ali odločitev večkrat ocenimo kot diskriminacijo. Nam lahko poveste, kaj je diskriminacija oziroma kako jo presoimate?

Zagovornik načela enakosti aktivno skrbi, da bi bilo v družbi manj zapostavljanja zaradi nečesa, kar je sestavni del človekove osebnosti. Zamislite si, da ste za delovno mesto najbolj usposobljeni, a ga ne dobite samo zato, ker ste ženska ali mlada mamica. Ali pa vam nočejo oddati stanovanja samo zato, ker je v vašem priimku mehki č (ć), ali samo zato, ker ste temnopolti. Torej spol, rasa, starost, invalidnost, spolna usmerjenost itn. so deli osebne identitete, na katere ne moremo vplivati. Poenostavljeno povedano pomeni diskriminacija slabšo obravnavo posameznice ali posameznika zaradi ene od osebnih okoliščin, ki sem jih naštel.

Ali razpolagamo s podatkom, koliko ljudi se pri nas sooča z diskriminacijo?

Leta 2017 smo pri Zagovorniku načela enakosti opravili raziskavo o dojemanju diskriminacije pri nas. Skoraj petina vprašanih se je v zadnjih dvanajstih mesecih že soočila z diskriminacijo. Med daleč najbolj pogosto omenjenimi področji je bilo področje dela in zaposlovanja. Ampak te številke govorijo le o tem, kako diskriminacijo zaznavajo žrtve. Kakšno pa je dejansko stanje

diskriminacije v naši družbi, pa ta trenutek še težko ocenimo, saj državni organi teh podatkov preprosto ne spremljajo. Na tem področju nas čaka še veliko dela.

In kot ste z uvodnim vprašanjem že namignili, vsaka slabša obravnava še ni diskriminacija. Pogosto se srečujemo s primeri, ko se ljudem dogaja huda krivica, ki je za njih tudi huda stiska, a ne ustreza pogojem diskriminacije, kot jih opredeljuje zakon. A tudi v teh situacijah skušamo pri Zagovorniku ljudem pomagati z nasveti in usmerjanjem k tistim, ki so pravi naslov za reševanje njihovih stisk.

Večkrat ste že poudarili, da ljudje diskriminacije mnogokrat niti ne prepoznajo ali pa si o njej ne upajo govoriti.

Imate prav. Najpomembneje je, da o diskriminaciji spregovorimo in se nanjo premišljeno odzovemo. Ljudi spodbujamo, da se v primeru, ko so žrtev ali priča diskriminacije, obrnejo na nas. Pokličejo nas lahko na brezplačno telefonsko številko 080 81 80 ali izpolnijo predlog za obravnavo diskriminacije, ki je dostopen na naši spletni strani. Prav zaradi strahu ljudi, ki se počutijo diskriminirane, je pomembno, da je prijava lahko tudi anonimna. Le kadar se ljudje obrnejo neposredno na nas, se lahko odzovemo hitro in učinkovito. Hkrati nam te prijave pomagajo prepoznati, na katerih področjih predstavlja diskriminacija resnično velik problem, na podlagi tega pa lahko oblikujemo tudi dobre ukrepe za njeno preprečevanje. Pri Zagovorniku načela enakosti lahko preprečujemo diskriminacijo na različne načine; pomagamo lahko konkretnim osebam v različnih situacijah, izdajamo lahko odločbe, priporočila in komentiramo zakone.

Nam lahko za lažjo predstavo to ilustrirate s kakšnim konkretnim primerom?

Seveda. Začniva s pozitivno rešenim primerom. Zavarovalnica z invalidno osebo ni želela skleniti življenjskega zavarovanja, da bi ta lahko pridobila kredit. Na podlagi poziva in argumentov Zagovornika je zavarovalnica s to osebo le sklenila življenjsko zavarovanje. Tako je invalidna oseba lahko podpisala kreditno pogodbo.

Izpostavili ste pozitiven primer, verjetno imate tudi kakšnega manj uspešnega?

Na žalost so tudi takšni, kjer diskriminacije kljub trudu strokovnih sodelavcev Zagovornika ne moremo odpraviti sporazumno. Zadnji takšen primer je kolesarski sodnik. V statutu Društva kolesarskih sodnikov Slovenije piše, da starejši od 70 let ne morejo ohranjati licence kolesarskega sodnika. Ugotovili smo, da gre za diskriminacijo zaradi starosti. Ker se Društvo kolesarskih sodni-

kov ni strinjalo, da gre za diskriminatorno določbo, smo vložili tožbo na okrožno sodišče v Ljubljani.

Pri Zagovorniku opažamo, da je t. i. starizem vedno večji problem, saj Slovenija sodi med države, kjer se odstotek starejših hitro povečuje. Starost je še vedno razlog nepotrebnih in neupravičenih izključevanj oseb iz različnih družbenih dejavnosti. To opažamo, kadar se ne upošteva dejanska zmožnost oseb za opravljanje dela ali dejavnosti, ampak osebam po določeni starosti omejijo sodelovanje. To ni ne smiselno ne sprejemljivo, saj vemo, da so za sodelovanje ključne sposobnosti, te pa same po sebi niso odvisne samo od starosti. Državljanke in državljane Slovenije pred diskriminacijo zaradi starosti varujeta tako 14. člen Ustave RS kot zakon o varstvu pred diskriminacijo.

Omenili ste zdravstveno stanje in starost kot osebni okoliščini, ki sta vodili k diskriminaciji. Nam lahko poveste, na katerih področjih opažate največ diskriminacije?

V letu 2018 je bilo največ zabeleženih prijav oziroma primerov zaradi invalidnosti (15 prijav). Sledijo ji spol, narodnost, vera in prepričanje. Ko smo se zato, da vidimo, kje smo, primerjali npr. s Finsko, smo ugotovili, da njihov organ za enakost zaznava podoben vrstni red. Zanimivo pa je, da je na Finskem kar 10 % vseh prijav povezanih s starostjo, v Sloveniji pa je takih le 3 %.

Kot zagovornik lahko z zavzemanjem za človekove pravice in enakost vseh na svoj način prispevam k odpravljanju stisk in večji pravičnosti v družbi. Ponavljam, pomembno je, da nas ljudje v primeru, ko občutijo, da so bili neenako obravnavani ali diskriminirani, o tem obvestijo.

Ali se vam zdi, da je zdravstvo še posebej občutljivo področje, saj se diskriminirane osebe zaradi strahu pred razkritjem diagnoze ali strahu pred posledično slabšo obravnavo ne odločajo za prijavo?

Zdravstvo je vsekakor eno izmed občutljivih področij. Zato je pomembno, da nas ljudje v primeru, ko občutijo, da so bili neenako obravnavani ali diskriminirani, o tem obvestijo. Razumljivo je, da se ljudje, ki so zelo prizadeti, včasih celo v strahu, težko odločijo, da se s prijavo izpostavijo. Kot rečeno, lahko se oglasijo tudi

anonimno in v telefonskem pogovoru skupaj z mojimi strokovnimi sodelavci iščejo možnosti razreševanja njihovih težav.

Ali pri svojem delu sodelujete tudi z zastopniki pacientovih pravic?

Seveda, z zastopniki pacientovih pravic dobro sodelujemo. Podatki, ki nam jih na naše poizvedovanje in zaprosila posredujejo, so nam v veliko pomoč, tako pri ugotavljanju diskriminacije v posamičnih primerih kot pri delu na sistemski ravni.

Zastopniki pacientovih pravic so dnevno v stiku s pacienti. Njihovo znanje in veščine so izjemno pomembne pri vzpostavljanju vzajemnega zaupanja pri reševanju stisk pacientov. Pogosto je namreč prav nezaupanje razlog, zaradi katerega diskriminirane osebe ne poiščejo pomoči. Zato je pomembno, da zastopniki pacientovih pravic pacienta v primerih, ko prepoznajo, da je bil diskriminiran ali slabše obravnavan zaradi katere izmed osebnih okoliščin, usmerijo k nam. S sodelovanjem smo močnejši.

Kaj bi svetovali zdravstvenim delavcem – na kaj naj bodo pozorni pri svojem delu, da ne bodo koga diskriminirali?

Hvala za to vprašanje. V pogovoru sva že naštel osebne okoliščine ljudi, ki jih ne morejo spremeniti. Prav je, da se vsi v družbi zavedamo, da zaradi zdravstvenega stanja, starosti, spola, vere, spolne identitete in vsega, kar sem že prej naštel, ne smemo diskriminirati. Svetujem, da so na to še posebej pozorni tisti zdravstveni delavci, ki prihajajo v neposreden stik s pacienti. Moji sodelavci so npr. obravnavali tudi primer, ko je zdravstveni delavec v enem od zdravstvenih domov diskriminatorno obravnaval osebo z virusom HIV.

Diskriminacija je vedno bila in žal vedno bo. Ponošen sem, da po treh letih težkega dela domača in mednarodna javnost prepozna naš napredek. Postali smo organ, ki je primerljiv s številnimi drugimi, mnogo starejšimi v Evropi. Prepričan sem, da tudi s tankočutnostjo zdravstvenih delavcev lahko delamo družbo strpnejšo in prijaznejšo. V imenu tistih, ki se zaradi svojih okoliščin ne morejo izpostaviti, se zdravstvenim delavcem za njihov trud iskreno zahvaljujem.